

BORA BAYRAKTAR

OSLO BARIŞ SÜRÜÇİ

İSRAİL-FİLİSTİN BARIŞ GÖRÜŞMELERİ, 1991-2000

KÜRE YAYINLARI / 121. Kitap
Uluslararası İlişkiler 19

Oslo Barış Süreci

İsrail-Filistin Barış Görüşmeleri, 1991-2000

Bora Bayraktar

© Küre Yayınları, 2013

Yayına Hazırlık Nermin Tenekeci

Birinci Basım Haziran 2013

ISBN 978-605-5383-33-6

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika no: 15813

Tasarım/Kapak Salih Pulcu

Baskı/Cilt Pasifik Ofset
Sertifika No: 12027
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
Haramidere Avcılar İstanbul
Tel: 0212 412 17 00

KÜRE YAYINLARI

Vefa Cad. No: 48 Kat: 3

Vefa/İstanbul

Tel 0212. 520 66 41-42

Faks 0212. 520 74 00

kure@kureyayinlari.com

www.kureyayinlari.com

facebook.com/kureyayinlari

twitter.com/kureyayinlari

Bora Bayraktar (d. 1973), Türk dış politikası ve Ortadoğu sorunları üzerine uzmanlaşmış bir gazeteci ve akademisyendir.

Marmara Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Bir Barış Süreci Örneği Olarak Oslo" başlıklı tezi ile doktorasını tamamladı (2012).

Gazeteci olarak CNN Türk, ATV ve Euronews logolarıyla Afganistan, Irak, Suriye, İran, Kosova, Batı Şeria ve Gazze gibi pek çok savaş ve çatışma bölgesinde bulundu. Ortadoğu, Balkanlar ve Güney Kafkasya'da 25'ten fazla ülkede habercilik yaptı ve Türkiye'de sayısız üst düzeyli zirve toplantılarını takip etti.

A'raf Oslo Barışı'ndan El Aksa İntifadası'na Ortadoğu (2003) ve *Hamas* (2007) kitaplarının yazarıdır.

2013 yılı itibarıyla uluslararası haber kanalı Euronews'un İstanbul temsilciliğini yürütmekte ve İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Ortadoğu dersleri vermektedir.

ÖNSÖZ

“Barış Süreci”, 1990’lı yıllar boyunca Ortadoğu diplomasisinde en çok kullanılan ifadelerden biridir kuskusuz. Kimi zaman aralarında anlaşmazlık bulunan ülkeler arasındaki diplomatik temaslar için kullanılsa da aslında bu kavram, bir çatışmayı sona erdirmek amacıyla yürütülen sistemli, bilinçli ve uzun vadeli bir siyasi projeye işaret etmektedir. Barış süreci kavramı ilk olarak İsrail-Arap anlaşmazlıkları için kullanılmakla birlikte bu ifadeyi dünya çapında popüler kılan, yaklaşık 10 yıl süren İsrail-Filistin görüşmeleridir.

Arap-İsrail anlaşmazlıklarının tamamını kapsayan tanımıyla Ortadoğu Barış Süreci, Soğuk Savaş’ın sona erdiği ve yeni bir dünya düzeninin tartışıldığı 1991 Ekiminde başlamış, ABD’nin girişimiyle uluslararası sistemin büyük güçleri ve Ortadoğu’nun birbirleriyle çatışan ülkelerinin temsilcileri “*barış için toprak*” ilkesi etrafında sorunlara çözüm bulabilmek için Madrid’de bir araya gelmişlerdir. Birinci Körfez Savaşı’nın hemen ardından ABD ve Sovyetler Birliği’nin ortak davetiyle yapılan konferansta, İsrail-Suriye, İsrail-Ürdün, İsrail-Lübnan anlaşmazlıklarıyla Arap-İsrail sorununun diğer önemli meselesi olan “Filistin sorunu”nun çözülmesi hedeflenmiştir. Madrid Konferansı temelde devletlerarası sorunların çözümüne odaklandığı için Filistin meselesi bu sürecin yan unsuru olarak kalmıştır. Filistinli temsilciler ancak Ürdün heyeti içinde, sınırlı bir biçimde temsil edilmişlerdir. Bu, en genel anlamda uluslararası politikada 1990’lara damgasını vuran Ortadoğu Barış Süreci’nin başlangıcı kabul edilmektedir.

Bu çalışmanın konusu olan Oslo Barış Süreci, yine de Madrid Konferansı’nın tetiklediği bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Madrid sonrası İsraili ve Filistinli müzakereciler Washington’da doğrudan görüşmelere başlamış ancak Filistin Kurtuluş Örgütü’nün (FKÖ) tam temsil edilmediği bu yöntemle sonuç alınamayacağına anlaşılması üzerine, İsrail FKÖ liderleriyle direk temas kurmanın yollarını aramaya başlamıştır. Bu arayışlar sonunda gelişen gizli Oslo görüşmeleri netice vermiş ve İsrail ile FKÖ yedi yıl süren bir barış sürecinin tarafları olmuşlardır. Bu süre içinde önemli gelişmelere yol açan ve bölgeye görece bir sükûnet getiren müzakereler 2000 yılındaki Camp David Zirvesi’nde kilitlemiş, taraflar daha sonra anlaşmaya varmak için çaba harcasalar da, zirvenin sonuçsuz kalması gerilimi

yeniden tımandır ve Ortadoğu yeniden bir şiddet sarmalının içine sürüklenmiştir.

Elinizdeki kitapta barış sürecinin nasıl başladığı, nasıl yürütüldüğü, neden kalıcı barış sağlanamadığı ve hepsinden önemlisi, tarafların onca kazanıma rağmen neden yeniden şiddete teslim oldukları gibi sorulara cevap aranmaktadır. Bunu yaparken Avrupa'da gelisen bir alan olan ve *barış* kavramının geniş bir şekilde tanımlanması, toplumlar arasında barış tesis edilebilmesi için bilimsel ve teknik çalışmalarını içeren "barış araştırmaları" (*peace studies*) alanının teorik altyapısından büyük ölçüde yararlanılmıştır. Yine benzer bir alan olan ve barış çalışmalarına paralel olarak ABD'de gelisen, çatışmaları bilimsel olarak açıklamaya ve çözümü için yöntemler geliştirmeye çalışan "çatışma çözümleri" (*conflict resolution*) alanı da temel alınmıştır. Bu çalışma aynı zamanda bir gazeteci olarak İsrail ve Filistin topraklarında, farklı çatışma bölgelerinde 12 yıla yayılan geniş saha çalışmalarının birikimlerini de yansıtmaktadır.

Filistin sorunu pek çok yönüyle çatışma çözümü ve barış çalışmalarını disiplinleri için adeta bir laboratuvar ortamı sunmuştur. Özellikle Madrid Konferansı'yla başlayan müzakere süreci ve bunu takip eden dönemde Norveç arabuluculuğunda tarafların doğrudan görüşmelere başlaması önemli bir eşik olmuştur. Bir dizi barış anlaşmasına kadar giden görüşmelere aracılık ve ev sahipliği yapan Norveç'in cabaları dolayısıyla "Oslo Süreci" olarak anılan dönem, modern çatışma çözümlerinin, problem çözme tekniklerinin kullanıldığı müzakereler ve İsrail yönetimi ile daha önce "terörist" kabul ettiği FKÖ'nün birbirlerini karşılıklı olarak tanımalarıyla devam etmiştir.

Oslo Barış Süreci boyunca, 1993 Washington Prensipler Anlaşması'yla birlikte üç anlaşma ve çok sayıda protokol imzalanmış, Filistin Yönetimi kurulmuş, İsrail bazı işgal topraklarından geri çekilmiş, karşılığında güvenlik taahhütleri almış ve iki taraf da Filistin'deki işgali sona erdirecek formüller üzerinde müzakere etmişlerdir. Oslo Barış Süreci, 2000 yılına kadar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin "barış için toprak" ilkesine işaret eden 242 ve 338 sayılı kararları temelinde sürdürülmüştür.

1991'deki Madrid Konferansı'ndan başlayarak ele alındığında neredeyse 10 yıl süren barış sürecinin çöküşü ve yerini şiddete bırakması, gerek sorunun çözümü gerekse benzer anlaşmazlıklardaki süreçlerin anlaşılabilmesi açısından önemli bir araştırma konusudur. İsrail ile Filistin Yönetimi'nin birbirlerini tanımalarına, çözüm için caba göstermelerine, bölgedeki en önemli küresel aktör olan ABD'nin sürece desteğine ve Birleşmiş Milletler, Rusya ve Avrupa Birliği gibi ülkeler

ve kurumların çalışmalarına rağmen süreç kalıcı bir barış anlaşmasıyla sona ermemiştir. Üstelik taraflar Camp David Zirvesi'ne ve Ariel Şaron'un Kudüs'teki Haremüşserifi ziyaretiyle başlayan İkinci Filistin İntifadası'na rağmen müzakereleri sürdürebilmiş ancak sonuç hüsrana olmuştur.

Peki, bu noktaya nasıl gelinmiştir? Niçin Oslo Süreci'nde elde edilen kazanımlar bir anda ortadan kalkmış ve görüşmeler devam ettirilememiştir? Toprak ve egemenlik paylaşımı neden rasyonel bir biçimde gerçekleşmemiştir? Yedi yıl boyunca tarafların üzerinde müzakere ettiği, kaynakların paylaşımı, ortak vizyon, ortak gelecek ve birlikte yaşama gibi hedefler nasıl olmuş da bir anda terk edilmiştir? Gerekece, sınırlı kaynaklar mıdır yoksa tarafların meseleyi birbirlerine ve kendi güvenliklerine göre algılamalarından kaynaklanan korkular mıdır? Şüphesiz, bu sorulara verilecek yanıtlar birden fazladır.

Bu sorulara yanıt aranan kitabın "Bir Sürec Olarak Barış" başlıklı ilk bölümünde öncelikle barış çalışmaları disiplininin tanımı yapılmakta ve daha sonra modern anlamda barış kavramlarına açıklık getirilmektedir. Kalıcı barışa ulaşabilmek için öncelikle barışın tanımı yapılması gerekir. Bu konuda John Burton'un ihtiyaçlar teorisi, Johan Galtung'un pozitif barış-negatif barış kavramları ve Kenneth Boulding'in istikrarlı barış tanımları öne çıkmaktadır. Bir çatışmaya çözüm bulunmasında asıl mesele sorunu doğru tanımlayabilmektir. Bu nedenle bu noktada çözümü zor bir çatışma örneği olarak İsrail-Filistin sorununun tanımı yapılmakta, Filistin sorununun, kendi iç dinamikleri kadar bölgesel ve küresel dengeler açısından yeri de burada ortaya konulmaktadır. İsrail-Filistin meselesi gibi çözümü zor çatışmalarda, gerek çatışmanın kendi doğasından gerekse yürütülen barış görüşmelerinin yönteminden, içeriğinden, zamanlamasından ve üçüncü ülkelerin yaklaşımlarından kaynaklanan çok fazla değişken bulunduğu görülmektedir. Bunların müzakerelerin başarısına etkileri, günümüzde barış çalışmaları çerçevesinde analiz edilmektedir. "Barış Süreçleri ve Müzakere" başlıklı ikinci bölümde ise barış süreci kavramı açıklanmaktadır. Bu kavram uluslararası diplomasi, akademik çalışmalarda ve basında sıkça kullanılmakla birlikte, bilimsel alanda yeni gelişmekte olan dar bir literatüre sahiptir. Barış süreçleri, isminden de anlaşılacağı gibi, çözümü zor çatışmalarda barış sağlanabilmesi için gerçekleştirilen, uzun döneme yayılan, düzenli, sistemli ve iki taraf arasındaki anlaşmazlığı ortadan kaldırmaya yönelik müzakere ve yakınlaşma, birlikte yaşama ya da sorunların şiddete başvurmadan çözüleceği bir ilişki biçimine geçiş süreci olarak tanımlanabilir. İsrail ile Filistinliler arasında 1991-2000 yılları arasın-

da yürütülen müzakere ve normalleşme süreci de böyle bir süreçtir. İki taraf, ABD'nin arabuluculuğunda, aralarındaki sorunları çözmek, şiddete son vermek ve birlikte yaşamak için görüşmeler yapmış ve anlaşma arayışında bulunmuştur.

Barış süreçlerini inceleyen John Darby, Roger MacGinty ve Harold H. Saunders gibi araştırmacılar müzakere süreçlerini çeşitli safhalara ayırmışlar ve böylelikle barış süreçlerinin nasıl algılanması ve yönetilmesi gerektiğini ortaya koymuşlardır. Resmi müzakereler öncesi ilk temasların yapıldığı dönemi Darby ve MacGinty "ön müzakereler", Saunders ise "çatışma analizi" diye adlandırmıştır. Sürec içindeki safhaları farklı uzmanlar farklı olarak adlandırsalar da temelde hepsi barış süreçlerini "müzakere süreci", "anlaşma" ve "anlaşma sonrası barış inşası" safhaları şeklinde değerlendirmişlerdir. Bu safhalara sürecin tamamına yayılan şiddet konusunu da eklemek gerekir, çünkü şiddet de ironik bir biçimde aslında sürecin bir parçasıdır. Oslo Barış Süreci bu safhalar ışığında incelendiğinde, sürecin zaafı ve güçlü yanları açıkça ortaya çıkmaktadır. Özellikle bu çalışmada ele alınan Darby'nin barış süreci modeli, güçlü bir analiz yapma olanağı sağlamaktadır. Ön müzakere safhası aslında sürecin tamamını tayin eden, nihai hedefin ve formülün belirlendiği bir aşamadır; nasıl bir çözüme gidildiği tam bu aşamada belirlenmektedir. Oslo Süreci'nde formül "barış için toprak" şeklinde belirlenmiştir. Barış için toprak, Birleşmiş Milletler'in Arap-İsrail savaşları sonrasında aldığı Güvenlik Konseyi kararlarına dayanan, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi karşılığında Filistinlilerin barış yapması fikrine işaret etmektedir. Uluslararası toplum da bu çözüme ciddi bir biçimde destek vermiştir. Ancak nedenleri sonraki bölümlerde açıklanacağı gibi, bu kitapta barış için toprak ilkesi sürecin yürümemesindeki en temel nedenlerden biri olarak görülmektedir. Kanımca, bu ilke çözüm açısından yetersiz hatta hatalıdır. Çünkü İsrail-Filistin meselesinde, ortada aynı toprak parçasıyla kendi ulusal kimliklerini tarif eden iki halk vardır. İki halkın da kendi varlıklarını bu topraklarla ilişkilendirmesi, bunu yaparken diğerkinin varlığını hiçe saymaları (İsrail'in kurucularının Filistin'i "topraksız bir halk için halksız bir toprak" diye nitelendirmeleri, Filistinlilerin ise İsrail halkını bölgeye dışarıdan sokulmuş, Batı sömürgeciliğinin uzantısı olarak görmeleri) ve anlaşmazlığı 'ya hep ya hic' perspektifinden görmeleri, tarafların, ikisi için de kutsal sayılan topraklardan vazgeçmelerini zorlaştırmaktadır. Anlaşmazlık konusu sadece 'toprak ve egemenlik' olsa bunun barış için toprak ilkesiyle ya da başka güç ve kaynak paylaşımı anlaşmalarıyla çözülmesi kuşkusuz mümkün olurdu. Ancak süreç boyunca tarafların

belirli oranlarda verdikleri toprak tavizleri zaman zaman çözüm getirmiş gibi görünse de Kudüs konusunda paylaşım hiçbir zaman metrekare paylaşımı şeklinde yürütülmemiş; hatta 2000 yılında Camp David'deki görüşmeler Kudüs'ün paylaşımı yüzünden çökmüştür. İsrail'in 2005 yılında Gazze'deki Yahudi yerleşim birimlerini boşaltmasından sonra yaşananlar da bu durumun açık bir göstergesidir. İsrail'in Gazze'nin yönetimini Filistin tarafına bırakacağını vaat etmesine rağmen, İsrail birliklerinin bölgeden çekildiği 17 Ağustos 2005 tarihinden bu yana barış adına hiçbir ilerleme sağlanamamış, aksine durum daha da kötüye gitmiştir. İkinci bölümde teorik çerçeve verildikten sonra İsrail ile FKÖ'nün görüşmelere nasıl başladığı ve çözümün temel formülasyonunu nasıl şekillendirdikleri, daha doğrusu öteledikleri anlatılmaktadır.

Üçüncü bölümde, önceki bölümde verilen kavramsal çerçevenin ışığında İsrail ile Filistin arasındaki temel müzakere konuları değerlendirilmektedir. İki taraf arasındaki güç asimetrisi, arabulucu rolündeki ABD'nin sürec içindeki tutumu, iki tarafın farklı müzakere kültürü, heyetlerin yapısı, konuşulan konuların ağırlığı ve benzeri birçok sorun, sürecin kalıcı barışla sonuçlandırılmamasında en temel nedenlerden biri olmuştur. Müzakereler boyunca güçlü taraf olan İsrail ile işgal altında yaşayan ve halkının büyük bölümü çeşitli ülkelerde mülteci kamplarına dağılmış, askeri, ekonomik ve siyasi darboğazdaki Filistinliler arasında denge kurması beklenen ABD hiçbir zaman "adil çözüm" destekçisi olarak müdahil olmamıştır. Washington yönetimi Birleşmiş Milletler'de İsrail karşıtı karar çıkmasını veto hakkını kullanarak engellemiştir. ABD Dışişleri Bakanlığının Ortadoğu dairesindeki diplomat ve uzmanların çoğunun Yahudi kökenli olması, Filistin tarafında çoğu zaman arabulucuya karşı güven bunalımına yol açmıştır. Tarafların kabul edebileceği bir çözüm için zaman zaman zayıf taraftan yana yer alarak güç asimetrisini dengelemesi beklenen ABD, tam tersine bölgedeki çıkarlarını ön plana koyarak barıştan değil istikrardan yani kendi güçlü konumunu sürdürmekten yana ağırlığını koymuş ve İsrail'e baskı yapmaktan kaçınmıştır. Bir başka deyişle ABD dengeyi İsrail ile Filistinliler arasında değil, Arap devletleriyle İsrail arasında kurmaya çalışmıştır. Müzakere sürecinin anlaşmalara dair yorum ve beklenti farklılığından doğan zayıflıkları (Filistinliler için Oslo Süreci, kendi kaderini tayine geçiş öncesi bir ara dönem ve topraklarının işgalden kurtarılması için bir aşama iken, İsraililer için Oslo, İsrail'in güvenliğini sağlayacak koşulların uygulanması anlamını taşımaktaydı) ve görüşmelerin takviminin sürekli olarak sarkıtılması gibi teknik sorunlar da bu bölümde ele alınmıştır.

Ortadoğu'nun yakın tarihine bakıldığında yaşanan çatışmaların temelinde, bölge içi kaynak paylaşımından çok, bölgedeki kaynakların küresel paylaşımı ve büyük güçlerin dışarıdan yaptıkları müdahaleler olduğu görülmektedir. Bu durum bölge içindeki güvenlik algılarını derinden etkilemiş, buradaki ulusların Batı karşıtı, kuşkucu ulusal kimlikler oluşturmalarına katkıda bulunmuştur. Bir başka deyişle halklar birbirinin varlığını reddeden ulusal kimlikler geliştirmişlerdir. Ortadoğu siyasi tarihinde çatışmalarda kimlik unsuru hemen görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'lere kadar bölgede etkili olan ve savaşlara yol açan yayılcı Arap milliyetçiliği, sonrasında egemen olan İslamcı radikalizm ve İsrail'de hakim ideoloji olan yayılcı Siyonizm akla gelen ilk örneklerdir. 2003'teki Irak savaşından sonra ortaya çıkan yeni yapılanmada da bu durum görülmektedir. Örneğin Kürt milliyetçiliği Irak'ın kimliğinin yeniden tartışılmasına yol açmış, Irak'ın geleceğine dair tartışmalar Sii, Sünni ya da Kürt ayrımının perçinlenmesinin gösterdiği gibi kimlikler üzerinden yapılmaya başlanmıştır. İsrail-Filistin sorunu, kimlik, inanç sistemleri gibi normatif unsurlar da içeren ve nesillerdir devam eden "çözümü zor çatışmalardan" biri ve en önemlisidir. Sorunun özündeki "varoluşa dair güvenlik ve tanınma" gibi endişeler, tüm liderler, kurumlar ve halk tarafından eğitim ve kültür sistemine dahil edilmiştir. Dolayısıyla böylesine bir çatışmanın çözümünde, toplumun, genel algısını ve anlayışını, kendine ve 'ötekine' dair görüşünü, dolayısıyla kimliğini dönüştürmesinin gerektiği açıktır. Üçüncü bölümde bu durumun İsrail-Filistin barış sürecini nasıl etkilediği geniş bir biçimde değerlendirilmiştir.

"Oslo Süreci'nde Barış İnşası" başlıklı dördüncü bölüm, teorik olarak barış anlaşmalarının, özellikle de süregelen bir çatışma içinde ve şiddet baskısı altında nasıl hazırlandığı konusunu masaya yatırmaktadır. Anlaşmalar barış süreçlerinin en önemli konularındandır; çünkü anlaşmanın yapılması ve uygulanması "barış inşası" kavramıyla da yakından ilgilidir. Yapılan müzakereler, varılan anlaşmalar uygulanmadığı sürece bir anlam ifade etmemektedir. Anlaşmalar, belli bir ilişki biçiminin gelişmesi için temel atmakta ve yapısal düzenlemeler getirmektedir. Ama bütün bunların hayata geçirilmesi, davranış biçimi haline gelmesi, çatışmanın tamamen barışçıl bir ilişkiye dönüşmesi, kurumsallaşması ve hatta sosyalleşmesi ancak barış inşası çalışmalarıyla mümkün olacaktır. Kimliğin böylesine öne çıktığı bir sorunda barış inşasının en önemli unsuru da "kimlik dönüşümü"dür. Oslo Süreci biraz da bu noktadaki eksiklikleriyle değerlendirilmelidir. İmzalanan anlaşmalara rağmen koşulların tabana nüfuz edememesi

barış insansı konusundaki yetersizliklerden kaynaklanmış, şiddet de barış süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Barışın sağlanması durumunda ayrıcalıklı konumunu, toplumsal statüsünü ve en önemlisi siyasi manevra alanını kaybedecek olanlar, süreci baltalamak için harekete geçmekte; şiddet, barış sürecinin en ümit verici anlarında, yönetimleri zor durumda bırakmak ve kamuoyunu olumsuz yönde etkilemek için devreye girmektedir. Oslo Süreci'nde de bu durum gözlemlenmiş, Filistin tarafında radikal örgütler, İslami Cihad, Hamas ve Filistin Halk Kurtuluş Örgütü gibi gruplar, İsrail tarafında ise radikal sağ gruplar ve yerleşimciler zaman zaman yaptıkları şiddet eylemleriyle süreci rayından çıkarmak istemişler ve bunda başarılı olmuşlardır. Oslo Barış Süreci'ni olumsuz etkileyen en ciddi şiddet olayı hiç kuşkusuz İsrail Başbakanı İzak Rabin'in fanatik bir Yahudi (Yigal Amir) tarafından öldürülmesidir. Bu suikast barış sürecini temelinden sarsmış, tarihin akışını değiştirmiştir. Filistinli örgütlerin İsraili sivillere yönelik intihar saldırıları da süreci zaman zaman sıkıntıya sokmuştur. Her ne kadar Hamas'ın barış süreci boyunca görüşmelere karşı muhalif tavrı, adının uluslararası toplum tarafından "Filistin tarafında barış karşıtı" gruplar arasında gösterilmesine neden olsa da, şunu belirtmek gerekir ki bu çalışmada Hamas kategorik olarak "barış karşıtı" şeklinde algılanmamaktadır. Hamas, "Oslo'da kurgulanan, Amerikan destekli ve Filistinlilerin bazı temel haklarından vazgeçmesine dayalı çözüme" karsıdır. Yoksa Hamas'ın iki devletli çözüm ve birlikte yaşama prensiplerine karşı olmadığını, örgüt içinde bu amaçlara inanan yöneticilerin bulunduğunu -aksi yöndeki popüler beyanatlara karsın- birinci elden yaptığım görüşmelerden biliyorum. Bu nedenle bu konu "Filistin Tarafında Oslo Süreci Karşıtları" başlığı altında incelendi.

Beşinci bölümde sürecin son bulduğu Camp David Zirvesi, zirvenin ayrıntıları, hangi konuların nasıl müzakere edildiği ayrıntılı bir biçimde ortaya konulmuştur. Arabulucu olan ABD'nin hem müzakere sırasında hem de müzakereden sonraki tutumu bu bölümde açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bölüm yazılırken bizzat zirveye katılan İsraili ve Filistinli müzakerecilerle yapılan görüşmelerden ve bölgede yapılan saha çalışmalarından yansıyan izlenimlerden de faydalanılmıştır. Bölümde, Camp David Zirvesi sonrası yürütülen çabalar ve bu dönemde şiddet çarklarının nasıl dönmeye başladığı da yer almaktadır.

Oslo Süreci'nde en büyük ilerlemenin gizli görüşmelerle sağlanması, bu görüşmeler sırasında tarafları bir araya getiren Norvec'in, heyetlerin müzakerelerinin içeriğine karışmaması ve tarafları başa bırakması, getirdiği olumlu sonuçlar açısından dikkat çekicidir. Oslo'da ön müzakere safhasında başarı sağlanması ve kapsamlı mü-

zakerelere gecilmesinde FKÖ ve İsrail hükümetinin sürece doğrudan, lider düzeyinde katılımları gecici anlaşma sağlanmasında önemli olan bir diğer faktördür. Bu iki unsura, ön müzakerelerde müzakere-lerin devamını sağlayan bir formül belirlenmesi ve temel sorunların müzakeresinin ötelenmesi de eklenmelidir.

Oslo Barış Süreci, barış çalışmaları disiplini açısından son derece zengin bir kaynaktır. Burada yapılan doğrular ve yanlışlar başka ca-tışmaların çözümüne de ışık tutmaktadır. Ama şu da bir gerçektir ki bütün bu çatışma çözümü literatürünün katkılarına rağmen, barış süreci, güç perspektifi bir kenara bırakılarak yani İsrail-Filistin arasın-daki güç dengesizliği görmezden gelinerek anlaşılabilir. Zaten müza-kerecilerin, özellikle de Filistinli müzakerecilerin en büyük eksiklikle-rinden biri, bir dönem iki tarafın da esit olduğu zannına kapılmaları ve hedeflerini üst noktada tutmuş olmalarıdır.

Başta da ifade ettiğim gibi, bu kitap yıllarca bölgede gazeteci olarak yaptığım çalışmaların akademik bir birikimle süzülmesinden ortaya çıkan bir çalışmadır. İsrail'de ve Filistin topraklarında, hem şiddet olaylarının yaşandığı savaş dönemlerindeki, hem de barış görüşme-lerinin sürdürüldüğü günlerdeki izlenimlere ve iki toplumun liderleriyle, müzakerecileriyle yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Barış gö-rüşmelerini başlatan İsrail Dışişleri Bakanı Simon Peres, Filistin lideri Yaser Arafat, İsrail Başbakanları Ehud Barak, Binyamin Netanyahu, Hamas örgütünün kurucu liderlerinden Mahmud Zahhar, Abu Their, FKÖ-ABD ilişkilerini mümkün kılan belgenin yazarı Bassam Abu Serif, Filistinli müzakereciler Saib Erekat, Faysal Hüseyini, Hannan Aşravi, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nden (uçak kaçırma ilk Filistinli kadın eylemci) Leyla Halid, Camp David'de bulunan Amerikalı diplomat Robert Malley, El Fetih'in Batı Şeria Genel Sekreteri Mervan Barguti, konunun uzmanlarından *El Kuds El Arabi* gazetesinin genel yayın yö-netmeni Filistinli gazeteci Abdülbari Atwan, İsrailli tarihçi Tom Segev görüştüğüm isimlerden bazılarıdır. Barış süreci çöktükten sonra İkinci Filistin İntifadası'nın, İsrail'in Gazze'den çekilmesinde yaşananların ve Hamas'ın 2006'daki seçim zaferinin birikimleri de yeri geldikçe yansıtılmaya çalışılmıştır.

Kitabın, hem Ortadoğu sorununun sağlıklı değerlendirilmesinde hem de bir müzakere sürecinin nasıl yürütüleceğinin belirlenmesinde Tür-kiye'deki artan çabalara ve yeni gelişmekte olan barış çalışmaları ala-nına mütevazı bir katkı sağlamasını umuyorum.

Bora Bayraktar
Ekim 2012, İstanbul

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar 15

Kronoloji 16

I. BİR SÜREC OLARAK BARİŞ 19

Barış Çalışmalarının Kökeni 19

Modern Anlamda Barış Çalışmaları 20

Barış Çalışmalarında "Barış" kavramı 28

Barış Çalışmalarında İsrail-Filistin Anlaşmazlığı 34

Cözümü Zor Çatışma Örneği Olarak Filistin Sorunu 34

Uluslararası Sistem ve Filistin Sorunu 41

Bölgesel Dengeler ve Filistin Sorunu 51

II. BARİŞ SÜREÇLERİ ve MÜZAREKE 61

Genel Olarak Barış Süreçleri 61

Barış Süreçlerinin Safhaları 65

Ön Müzakereler 70

Uygun Zaman Teorisi 73

Ön Müzakerelerde Konular 80

Ön Müzakerelerde Kamuoyu 84

Barış Süreçlerinde Müzakere Safhası 87

Müzakerede Temel Yaklaşımlar 89

Müzakerede Sorunlar ve Başarı 93

Müzakere Konusu Olarak Kimlik 99

Arabuluculuk 102

Arabulucunun İşlevleri 103

Başarılı Arabulucunun Özellikleri 106

III. OSLO BARİŞ SÜRECİ 111

Oslo Barış Süreci (1991-2000) 111

Oslo'da Ön Müzakereler 112

1991 Madrid Konferansı'nda Zamanlama 113

Madrid Konferansı ve Washington Görüşmeleri 119

Gizli Oslo Görüşmeleri (1992-1993) 123

Oslo Barış Süreci'nde Müzakereler 138

Oslo Barış Süreci'nde Sorunlar 144

Filistinli Mültecilerin Geri Dönüş Hakkı 145

Filistin Topraklarındaki Yahudi Yerleşimleri 150

Kudüs'ün Statüsü 153

OSLO BARIŞ SÜRECİ

İSRAİL-FİLİSTİN BARIŞ GÖRÜŞMELERİ, 1991-2000

BORA BAYRAKTAR

1990'LAR BOYUNCA ORTADOĞU DİPLOMASİSİNDE OLDUKÇA SIK KULLANILAN "BARIŞ SÜRECİ" KAVRAMINI DÜNYA ÇAPINDA POPÜLER KILAN, YAKLAŞIK ON YIL SÜREN İSRAİL-FİLİSTİN GÖRÜŞMELERİ OLDU.

PEKİ, NİÇİN OSLO SÜRECİ'NDE ELDE EDİLEN KAZANIMLAR BİR ANDA ORTADAN KALKTI VE GÖRÜŞMELER DEVAM ETTİRİLEMEDİ? YEDİ YIL BOYUNCA TARAFLARIN ÜZERİNDE MÜZAKERE ETTİĞİ, KAYNAKLARIN PAYLAŞIMI, ORTAK GELECEK VE BİRLİKTE YAŞAMA GİBİ HEDEFLER NASIL OLDU DA BİR ANDA TERK EDİLDİ? GEREKÇE, SINIRLI KAYNAKLAR MIYDI YOKSA TARAFLARIN MESELEYİ BİRBİRLERİNE VE KENDİ GÜVENLİKLERİNE GÖRE ALGILAMALARINDAN KAYNAKLANAN KORKULAR MI?

ELİNİZDEKİ KİTAPTA BARIŞ SÜRECİNİN NASIL YÜRÜTÜLDÜĞÜ, NEDEN KALICI BARIŞ SAĞLANAMADIĞI VE EN ÖNEMLİSİ, TARAFLARIN NEDEN YENİDEN ŞİDDETE TESLİM OLDUKLARI GİBİ SORULARA CEVAPLAR ARANIYOR.

HEM ORTADOĞU SORUNUNUN SAĞLIKLI DEĞERLENDİRİLMESİNDE HEM DE BİR MÜZAKERE SÜRECİNİN NASIL YÜRÜTÜLECEĞİNİN BELİRLENMESİNDE, TÜRKİYE'DEKİ ARTAN ÇABALARA VE YENİ GELİŞMEKTE OLAN BARIŞ ÇALIŞMALARI ALANINA KATKI SAĞLAYACAK OLAN BU ÇALIŞMA, AYNI ZAMANDA, YAZARIN BİR GAZETECİ OLARAK İSRAİL VE FİLİSTİN TOPRAKLARINDA 12 YILA YAYILAN GENİŞ SAHA ÇALIŞMALARININ BİRİKİMLERİNİ DE YANSITTIYOR.

Bora Bayraktar (d. 1973), Türk dış politikası ve Ortadoğu sorunları üzerine uzmanlaşmış bir gazeteci ve akademisyendir. 2013 yılı itibarıyla uluslararası haber kanalı *Euronews*'un İstanbul temsilciliğini yürütmekte ve İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Ortadoğu dersleri vermektedir.

